

Gedeputeerde staten provincie Groningen
T.a.v. Johann Schulte
Postbus 610
9700 AP Groningen

 provincie groningen			
Ing. d.d.: 23 OKT 2013			
Corr.nr.:	Zaaknr.:		
Afd.: LGW	<table border="1"><tr><td>BIJL.</td></tr><tr><td>JIN</td></tr></table>	BIJL.	JIN
BIJL.			
JIN			

Betreft: Verzoek om opdrachtverlening project Levend Landschap

21 oktober 2013

Geacht College,

Bijgaand vindt u het projectplan "Levend Landschap". Door middel van deze brief verzoekt Gebiedscoöperatie Westerkwartier i.o. de provincie Groningen opdracht te verlenen voor de beschreven activiteiten en deze te ondersteunen met een financiële bijdrage.

De afgelopen periode heeft overleg plaatsgevonden over het project Levend Landschap. Zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau is de wil uitgesproken om van dit project een succes te maken. Er is een breed draagvlak voor het project en de coöperatieve aanpak zoals beschreven in het plan. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen heeft een bijdrage van € 150.000,- toegezegd. Medio 2013 is door de provincie Groningen eenzelfde bedrag toegezegd. Op dit moment zijn de gesprekken over de bijdrage van de gemeenten Leek, Marum en Grootegast van in totaal € 45.000,- in een afrondende fase.

Op 10 december 2013 zal de Gebiedscoöperatie Westerkwartier formeel worden opgericht bij de notaris. De gebiedscoöperatie zal, daarmee rekening houdend, zo spoedig mogelijk de definitieve statuten, inschrijving bij de Kamer van Koophandel en het bankrekeningnummer doorgeven.

Door uitvoering van het project Levend Landschap zal de coöperatie vanaf de start haar meerwaarde laten zien in de praktijk. Om het landschapsonderhoud in de winter van 2013 – 2014 te kunnen starten zullen de vereiste veldinventarisaties in de herfst van 2013 worden uitgevoerd. Om de voorinvestering van alle partijen acceptabel te houden is de coöperatie gebaat bij een schriftelijk opdracht en financiële toezegging voor wat betreft de bijdragen van het ministerie van OC & W en provincie Groningen.

Wanneer provincie Groningen prijs stelt op een persoonlijk gesprek ten aanzien van de opdracht Levend Landschap dan is de gebiedscoöperatie daartoe graag bereid. Voor vragen en / of het maken van een afspraak verdient het de voorkeur contact op te nemen met beoogd projectleider Gert-Jan Stoeten.

Met belangstelling zien wij uw reactie tegemoet.

Hoogachtend,

Leendert Klaassen
voorzitter

Levend landschap

Behoud en versterking houtsingellandschap Zuidelijk Westerkartier

door Gebiedscoöperatie Westerkwartier i.o.

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Ambities in het Zuidelijk Westerkwartier	4
3.	Doel van het project Levend Landschap ZWK.	5
4.	Aanpak van het project Levend Landschap ZWK.....	6
5.	Uitvoeringsplan.....	9
6.	Begroting	14

1. Inleiding

Het onderhoud van ons landschap vraagt om nieuwe samenwerkingsvormen en het verbinden van verschillende maatschappelijke belangen en opgaven. Bij een duurzame gebiedsgerichte omgang met ons erfgoed is versterkte aandacht gewenst voor de economische, sociaal-culturele en ecologische aspecten. De beleidsvisie *Kiezen voor Karakter* van het ministerie van OCW geeft een duidelijk kader voor de nieuwe verbingsstrategieën. Een van de prioritaire opgaven is *Het Levend Landschap*, waarin de synergie tussen erfgoed, economie, ecologie kenmerkend is.

In het project *Levend landschap, Behoud en versterking houtsingellandschap Zuidelijk Westerkartier* (hieronder: *Levend landschap ZWK*) worden verschillende ingrediënten van het nieuwe onderhoud in de praktijk gebracht. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van de resultaten van inmiddels gestarte NEND deelprojecten¹ die gericht zijn op de verbinding tussen landschaponderhoud en het regionaal verwaarden van de oogst. In deze projecten ligt de nadruk op het gestructureerd verzamelen van praktijkgegevens over rationeel onderhoud in een omvangrijke praktijkproef waarin 10 km houtsingel wordt betrokken. Het project *Levend landschap ZWK* gaat verder en onderzoekt nieuwe vormen van samenwerking tussen de verschillende overheden en de lokale burgers en ondernemers.

De kwaliteit van het landschap en de samenhang tussen de esthetische, cultuurhistorische, ecologische en economische waarden staan hierin steeds centraal. Kenmerkend voor dit gebied is de grote mate van zelfredzaamheid en gemeenschapszin, ook deze cultuur historische waarde kan versterkt worden met de ontwikkeling die vormgegeven wordt in *Levend landschap ZWK*.

Het gegeven dat Nederland een meer *Biobased Economy* (BBE) wil worden biedt kansen voor het verwaarden van de biomassa die vrijkomt bij het beheer van het landschap. De bijdrage van deze biomassa aan de BBE doelstellingen zullen niet heel groot zijn, de kansen die de BBE creëert zullen echter een grote bijdrage aan de kwaliteit van het landschap kunnen bieden. Het leidt tot nieuwe bedrijvigheid en tot nieuwe zinvolle verbindingen in de lokale gemeenschappen.

Het landschap in het ZWK is een oud cultuurlandschap. De geschiedenis en ontwikkeling van dit landschap is nog sterk en afleesbaar aanwezig in het gebied. Op de hogere gasten liggen de bebouwingslinten met de woningen en boerderijen. De ontginning van het landschap, ontstaan vanuit deze hogere zandruggen, is terug te vinden in de verkavelingsstructuur. Loodrecht op de oost-west georiënteerde zandruggen staan de houtsingels op de kavelgrenzen van de percelen. De houtsingels zijn in dit landschap karakteristiek en ze vormen een sterk contrast met de open laagten in het landschap van de beekdalen.

Het houtsingellandschap van het Zuidelijk Westerkwartier wordt alom gewaardeerd. Voor de bewoners en bedrijven is het een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat. Voor de recreant is het een landschap met veel variatie en aantrekkelijke fiets- en wandelroutes waarlangs veel te beleven valt.

¹ dit betreft twee projecten in het kader van het Interreg project *Nachhaltige Energien Nederland Duitsland* (NEND).

De houtsingels zijn de structuurbepalende en meest kenmerkende landschapselementen van het gebied. In de vorige eeuw was in het gebied nog ruim 1100 kilometer houtsingel aanwezig. Met name in de tweede helft van de vorige eeuw is dit aantal en de kwaliteit van deze singels sterk gedaald. Oorzaken zijn functieverlies van de singels in het boerenbedrijf, schaalvergroting in de landbouw en uitbreidingen van bebouwing en bedrijventerreinen. Door collectieve inspanningen in de laatste 25 jaar is geprobeerd deze achteruitgang tot stilstand te brengen en de kwaliteit van de singels te verbeteren door bescherming en uitvoering van het noodzakelijke beheer.

De veranderende regelingen (RboN, SAN, PSAN, SNL) voor het beheer hebben in de afgelopen jaren geleid tot een sterke afname van beheerovereenkomsten en een verlies aan draagvlak voor de singels onder de eigenaren. Van de 500 à 600 kilometer singels die in het recente verleden actief werden beheerd via een beheerovereenkomst is nog slechts tussen de 200 en 300 kilometer over. En deze trend zet door. Oorzaken hiervan zijn de complexiteit van de verschillende regelingen, krappe vergoedingen en de administratieve rompslomp.

Met een nieuwe vorm van beheer kan deze negatieve trend doorbroken worden en kan het versleten landschap hersteld en versterkt worden.

Een coulissenlandschap is een waardevol cultuurlandschap en dit moet beheerd worden. Voor het behoud is de urgentie nu hoog geworden vanwege het verlies aan beheerwerkzaamheden in de laatste jaren.

In dit voorstel worden het plan en de ambitie beschreven die de samenwerkende partijen binden. Dit plan wordt in de praktijk gebracht in een gebied met 100 km houtsingel, waarbij het beheer onder een vernieuwde regeling en gezamenlijke aanpak gedurende drie jaar wordt uitgevoerd.

Het gaat om nieuwe vormen van beheer en onderhoud waarmee het landschap goed en betaalbaar onderhouden en versterkt kan worden. Daarmee wordt tegelijkertijd een nieuwe betekenis en waarde aan het landschap toegekend: een bron van samenwerking, kansen en bedrijvigheid en een verbindende factor in de gemeenschap die woont, leeft en werkt in dit historische landschap.

2. Ambities in het Zuidelijk Westerkwartier

De huidige situatie is zorgwekkend, de hoeveelheid en kwaliteit van de landschapselementen in het Westerkwartier nemen af waardoor het behoud van het karakteristieke landschap onder druk staat. Het verminderde draagvlak voor landschaponderhoud volgens de bestaande werkwijze vermindert; de bereidheid om beheerovereenkomsten landschap af te sluiten is laag en neemt nog verder af.

De agrarische natuurverenigingen Boer & Natuur ZWK, de Eendracht en Landschapsbeheer Groningen hebben in 2011 een startnotitie geschreven waarbij zij aangeven te willen werken aan een nieuwe manier van collectief landschapsonderhoud (zie bijlage). Inmiddels is van eind 2011 tot heden gewerkt aan de oprichting van een gebiedscoöperatie Westerkwartier waar de agrarische natuurverenigingen en Landschapsbeheer Groningen aan deel nemen. Dit initiatief wordt toegejuicht en ondersteund door de gemeenten en de provincie.

De gebiedscoöperatie gaat graag de uitdaging aan om het landschapsonderhoud op een nieuwe manier aan te pakken. Hierin kan het streven naar verbinding tussen esthetische, cultuurhistorische, ecologische en economische waarden in de praktijk gebracht worden.

Hierbij gaat het om nieuwe vormen van lokale samenwerking en van opdrachtgever- en opdrachtnemerschap waarmee de organisatie van het proces efficiënt en effectief kan verlopen. Een hoge kwaliteit van het geleverde product staat centraal. Daarbij zijn niet alleen de vrijkomende biomassa en het onderhoud het product, maar ook het verbinden van de diverse actoren en de samenhang tussen esthetische, cultuurhistorische, ecologische en economische waarden. Bovendien moeten de eventuele risico's voor de overheid, de uitvoerende partijen (de gebiedscoöperatie) en de deelnemers en eigenaren van landschap klein zijn.

Hiermee gaan de ambities in het Westerkwartier verder dan in vergelijkbare gebieden zoals de Noordelijke Friese Wouden of de Achterhoek. In die gebieden werken de agrarische natuurverenigingen ook gezamenlijk aan landschapsonderhoud, maar voornamelijk voor particulieren en steeds binnen het regelingen- en financieringskader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL). Het Westerkwartier wil, gelet op de uitdagingen van de decentralisatie, bezuinigingen en vergroening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, anticiperen op de toekomst. Daarvoor kijkt de gebiedscoöperatie ook buiten de bestaande kaders.

Het is daarbij zeker niet de bedoeling om het wiel opnieuw uit te vinden ten aanzien van gewenst beheer, de onderhoudscyclus, nieuwe vormen van samenwerking en het verwaarden van de biomassa. Sinds het jaar 2000 is in diverse notities en rapporten van Landschapsbeheer Groningen voldoende omschreven hoe kwaliteitsbeheer er uit ziet en hoe het kosteneffectief kan worden uitgevoerd. In de NEND projecten wordt ervaring opgedaan met mechanische kap en de organisatie van lokale ketens. In het project Oogstbaar Landschap, dat mede door de Provincie werd gefinancierd, werd kennis verzameld en zijn visies ontwikkeld. Uit deze bronnen kan worden geput ten behoeve van het project Levend Landschap ZWK.

In de beleidsnota *Houtsingelhoofdstructuur* (Stuurgroep West, 2005) zijn de ruimtelijke kaders door de overheden vastgelegd en is beleidsmatige duidelijkheid gecreëerd, deze nota is de leidraad voor het project.

3. Doel van het project Levend Landschap ZWK.

Het project Levend landschap ZWK heeft als uitgangspunt dat het anders moet en kan.

Met een nieuwe vorm van beheer kan de negatieve trend doorbroken worden en kan het versleten landschap hersteld en versterkt worden. Het gaat om nieuwe vormen van beheer en onderhoud waarmee het landschap goed en betaalbaar onderhouden en versterkt kan worden. Daarmee wordt tegelijkertijd een nieuwe betekenis en waarde aan het landschap toegekend: een bron van samenwerking, kansen en bedrijvigheid en een verbindende factor in de gemeenschap die woont, leeft en werkt in dit historische landschap.

Hiervan zijn 5 doelen afgeleid:

1. **Betrokkenheid:** Het betrekken van de lokale gemeenschappen in de ontwikkeling en in het gezamenlijke leerproces.
2. **Structuur:** Ontwikkelen van een geborgde en geïntegreerde aanpak van landschapsonderhoud voor- en door de streek middels het collectief.
3. **Uitvoering:** in de praktische uitvoering verwerven van kennis en ervaring over ecologische kwaliteit, kosteneffectief beheer en laagdrempelige deelname.
4. **Instrumenten:** Uitwerken van een duurzame en doelmatige regeling voor (vervolg)beheer.
5. **Verwaarden in lokale ketens:** Verbinden van de biomassa oogst met lokale energie initiatieven in effectieve lokale ketens.

Het project is een praktijkproject, de beoogde veranderingen worden gedurende het driejarig project getest in een pilotgebied in het Zuidelijk Westerkwartier.

De geborgde aanpak geldt voor het totale landschap: landschap binnen natuurgebieden, landschap bij boeren en particulieren en landschap bij overheden.

Ondersteunend onderzoek richt zich op het expliciet maken van de nieuwe betekenis en waarden van de houtsingels voor energie en biodiversiteitsdoelen.

Het geheel wordt breed ondersteund met voorlichting, kennisdeling (in de landelijke netwerken) en het betrekken van de bewoners van het gebied.

Het project draagt bij aan de doelstelling van het Rijk, verwoord in de beleidsvisie *Kiezen voor Karakter* van het ministerie van OCW, waarbij nieuwe verbingsstrategieën en de synergie tussen cultureel erfgoed (coulisselandschap) en ecologie en economie centraal staan.

4. Aanpak van het project Levend Landschap ZWK.

De bovenbeschreven visie en ambitie worden uitgewerkt en toegepast in het project. Een definitief en gedetailleerd projectplan zal nog worden moeten worden opgesteld, in overleg met de financiers en opdrachtgevers. Het project wordt gekenmerkt door eenvoud en doelmatigheid. Hieronder worden de aanpak op hoofdlijnen geschetst.

1. **Betrokkenheid:** Het betrekken van de lokale gemeenschappen in de ontwikkeling en in het gezamenlijke leerproces. Het delen van kennis in relevante netwerken.

In het project wordt veel aandacht besteed aan uitleggen aan, voorlichten en betrekken van de lokale gemeenschappen. Het draagvlak voor deze nieuwe aanpak dient groot te zijn; onbegrip of verzet kan de ontwikkeling verstoren.

Vanuit de pilot en de gebiedscoöperatie zal geparticipeerd worden in (inter) nationale kennisnetwerken om de ervaringen en opgedane kennis te delen en kennis uit andere deelgebieden te halen.

2. **Structuur:** Ontwikkelen van een geborgde en geïntegreerde aanpak van landschapsonderhoud voor- en door de streek middels het collectief.

Er zal worden samengewerkt op gebiedsniveau, de coöperatie organiseert dit proces, zij is onafhankelijk en transparant. Waar nodig zal deskundigheid worden ingekocht.

De gebiedscoöperatie levert het beheerplan en formuleert het gewenste beheertype en de beheercyclus en gaat op basis daarvan in overleg over deelname. De deelnemende singels worden op Gis kaarten vastgelegd.

Gebiedsgewijs wordt in GIS bijgehouden welke singels, welk jaar op welke manier worden onderhouden. Op basis van het plan worden de deelnemers benaderd en de uitvoeringscapaciteit geregeld of ingekocht. De nieuwe aanpak moet aantrekkelijker zijn dan de huidige werkwijze van SNL/DR en de interne werkwijze van Staatsbosbeheer en gemeenten.

Het streven is door rationalisatie en geïntegreerde planning de deelname te verhogen, de kosten te verlagen en de baten te verhogen. Daartoe wordt het hout maximaal verwaard, bij voorkeur gekoppeld aan lokale energie-initiatieven.

3. Uitvoering: in de praktische uitvoering verwerven van kennis en ervaring over ecologische kwaliteit, kosteneffectief beheer en laagdrempelige deelname.

Met behulp van de nieuwe structuur worden de concrete beheersactiviteiten in het veld uitgevoerd.

In het beoogde pilotgebied wordt een beheerplan opgesteld waar 100 kilometer houtsingel onder valt. Tot de uitvoerende beheeractiviteiten horen snoeien, afzetten en dunnen van beplantingen, bijplanten waar nodig en controle/herstellen van de beschermende rasters.

Dit werk wordt geflankeerd door monitoring van de ecologische kwaliteit en biodiversiteit, het betreft de flora en fauna ontwikkelingen, uitgaande van een 0 meting bij de start van het project. Daarbij wordt samengewerkt met vrijwillige soortenwerkgroepen en IVN-afdelingen in het gebied. Vanuit de gebiedscoöperatie worden de monitoringswerkzaamheden gecoördineerd en ondersteund. Het monitoringsplan wordt afgestemd met het biologisch meetnet van de provincie Groningen.

Een relatie wordt gelegd met de “vergroening” van het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid.

4. Uitwerken van een duurzame en doelmatige regeling voor (vervolg)beheer.

De pilot is bedoeld om aan te tonen dat een andere, betere aanpak mogelijk is, waar in het gebied een groot draagvlak voor te vinden is. Tijdens het project wordt de duurzame toepassing (post-project) voorbereid. De werkwijze en ervaring uit deze praktijkproef kan in de komende jaren een bredere toepassing verkrijgen in het gebied middels een collectief gebiedscontract voor het landschap in het ZWK.

Om de nieuwe aanpak van het collectief landschapsplan te realiseren en het draagvlak onder de eigenaren en beheerders te stimuleren is een nieuwe gebiedsgerichte beheerregeling gewenst. Ten opzichte van de huidige situatie vraagt dit beleidsruimte en inzet van extra geld. De collectieve aanpak biedt goede mogelijkheden om te experimenteren met de vereiste beleidsruimte en de borging van de kwaliteit. Ook zorgt een gebiedscoöperatie voor nieuwe mogelijkheden om fondsen te werven maar ook om bedrijfsmatig te werken waardoor ook private middelen binnen handbereik komen.

De gebiedscoöperatie zal daarover in gesprek gaan met de partijen die de uitvoering mogelijk moeten maken. Het is de wens dat de aanpak van het Westerkwartier op hetzelfde podium wordt besproken als de

vier zogenaamde GLB-pilots (Friese Wouden, Water en Dijken, Winterswijk en ANOG). Hiervoor wordt via de Green Deal het netwerk, de kennis van het CLM en de OCW netwerken benut.

'Het project Levend Landschap beoogt een 'versleten landschap te herstellen en te versterken'. Het is, met dit doel voor ogen, van belang te weten welke kwaliteiten we willen herstellen en versterken. Wat zijn onze eindbeelden en in welke zin draagt de gekozen aanpak hieraan bij. Dit monitoringprogramma help ons de doelen scherp te krijgen, de effecten van de voorgestelde oogstmethode in beeld te brengen en zo nodig de oogstaanpak aan te passen. Het onderzoek moet een beeld schetsen van het 'gewenste landschap' (definitie), het moet gegevens leveren over de resultaten van de gevolgde oogstmethode (monitoren) en een advies leveren tot bijstelling van de gevolgde aanpak. Input kan geleverd worden vanuit de cultuurhistorische discipline en door bewoners en gebruikers in het gebied. De RCE is bereid dit onderzoek te begeleiden. We stellen voor de leiding van het onderzoek bij de RUG te beleggen en bij de uitvoering studenten van de RUG en HBO scholen te betrekken. Het is wellicht mogelijk en nuttig dit onderzoek te combineren met het onderzoek naar de effecten van de oogstmethode op de ecologie en de biodiversiteitswaarden'.

5. Verwaarden in lokale ketens: Verbinden van de biomassa oogst met lokale energie initiatieven in effectieve lokale ketens.

Een effect van een collectieve aanpak van het landschapsonderhoud is de vergroting van het volume aan vrijkomende biomassa. Door de ontwikkeling van de *biobased economy* vertegenwoordigt deze biomassa een economische waarde. Als deze waarde bij kan dragen aan de dekking van de landschapsonderhoudskosten ontstaat een kostendeckingsmodel dat de kwaliteit van het landschap ten goede komt. Verwacht mag worden dat (delen van) de vrijkomende biomassa in de toekomst een hoogwaardiger toepassing zal krijgen dan de omzetting in energie.

Door goede samenwerking tussen de warmtevragers en de houtleverancier is een goede vergoeding voor het hout mogelijk en kunnen de stookkosten van de warmtevragers gereduceerd worden. Het organiseren van een goede en duurzame samenwerking is daarbij echter noodzakelijk, met een sterke voorkeur voor lokale initiatieven. Een zorgvuldige afstemming tussen vraag en langjarig aanbod door een goed gepland onderhoud is daarbij noodzakelijk om een hoger rendement te realiseren.

Algemeen: In het gebied zijn diverse initiatieven van start gegaan. Er wordt aangesloten op de kennis en ervaring vanuit het project Oogstbaar Landschap en de NEND projecten en de ervaringen uit het naburige woudengebied in Friesland. De kennis uit deze projecten wordt ingebracht in deze pilot.

6. Kennisontwikkeling en uitwisseling

Nieuwe kennis vormt de rode draad in de activiteiten in de voorgaande paragrafen. De Kenniswerkplaats Westerkwartier, ressorterend onder de gebiedscoöperatie, voorziet in de benodigde kennisontwikkeling en -uitwisseling. Zij organiseert masterclasses en schakelt studenten, docenten en onderzoekers in van de groene (WUR, Hogeschool van Hall Larenstein, AOC Terra) en andere kennisinstellingen. Op deze wijze ontwikkelt de Kenniswerkplaats een '*community of innovative learners*' (COIL). Vanuit de pilot en de gebiedscoöperatie zal geparticipeerd worden in (inter) nationale kennisnetwerken om de ervaringen en opgedane kennis te delen en kennis uit andere deelgebieden te halen.

5. Uitvoeringsplan Levend landschap

In dit hoofdstuk wordt een nadere uitwerking gegeven van de aanpak en de beoogde resultaten. De hoofdelementen zijn:

- Organisatorische aanpak van collectief landschapsbeheer Westerkwartier van samenwerkende partijen (taken, rolverdeling, afrekenbaarheid) is omschreven;
- Een voorstel voor een nieuwe beheerregeling is opgesteld en getoetst;
- Een collectief beheerplan voor een pilot gebied (100 km houtsingel) is opgesteld, en getoetst in de praktijk;
- Inzicht in de economische waarden van de vrijkomende biomassa en de optimale benuttingsmogelijkheden zijn in beeld gebracht;
- Inzicht in de ecologische waarden van de houtsingels en de bijdrage aan de natuurdoelen van het cultuurlandschap.
- Het draagvlak voor het oude cultuurlandschap neemt toe en deelname in het collectief kan groeien door deze vernieuwde aanpak.
- De lokale gemeenschap begrijpt en ondersteunt de nieuwe aanpak.

Voordat wordt ingegaan op de concrete uitvoering wordt hier nog wat nauwkeuriger aangegeven hoe de relatie met andere gerelateerde projecten is. Een deel van de activiteiten wordt in het kader van die projecten uitgevoerd en gefinancierd. Ook wordt kennis ontwikkeld die zal worden benut binnen Levend Landschap

5.1. Relatie met andere projecten

Vooruitlopend op de formele oprichting van de gebiedscoöperatie zijn de volgende projecten aangevraagd en/of opgestart. Om de activiteiten in perspectief te plaatsen worden deze projecten hier toegelicht;

Opstart gebiedscoöperatie Westerkwartier; Aangevraagd door Boer & Natuur ZWK (september 2012) bij het Leader+ programma. Dit project maakt het mogelijk op professionele wijze de opstart van de gebiedscoöperatie te kunnen verkennen en realiseren. Producten a) Traject van draagvlakontwikkeling bij potentiële partners en ieders achterban b) Formeel opgerichte coöperatie met statuten, reglement etc. c) Businessplan met activiteiten en verdienmodel van de coöperatie.

Nend 1: Biomassa oogst Westerkwartier; Aangevraagd door Boer & Natuur ZWK (eind 2011). Uitvoering samen met Landschapsbeheer Groningen en AOC. Uitvoering van een pilot mechanisch kappen van 10 km singel en registratie en monitoring van de werkwijze. Voor betreffende deelgebieden wordt een gedetailleerd beheerplan opgesteld. Producten: a) Beheerplannen op deelgebiedsniveau. b) Onderbouwde kritische kostprijs van het groot onderhoud.

Nend 2: Organiseren van de biomassa stromen in het Westerkwartier; Aangevraagd door Boer & Natuur ZWK (medio 2012). Uitvoering samen met Aves Tura. In dit project wordt in kaart gebracht hoe eigenaren van biomassa (overheid, particulier) in het Westerkwartier daar op dit moment mee om gaan. Gezocht wordt naar slimmere toepassingen om kosten te besparen of biomassa-stromen een (hogere) waarde te geven. Producten: a) serie van drie Masterclasses voor hoogwaardige toepassingen Biobased Economy b)

Samengevat; In het kader van het project 'Opstart Gebiedscoöperatie' wordt het "huis" van de nieuwe organisatievorm in het Westerkwartier gebouwd. Vanuit deze organisatie wordt Levend Landschap aangevraagd en geregistreerd.

In het kader van genoemde Nend projecten wordt kennis opgedaan ten aanzien van de meest effectieve vorm van onderhoud en de kostprijs daarvan. Verder wordt een business case uitgewerkt voor de optimale verwaarding van hout in de streek. Kennis die in het kader van Nend wordt ontwikkeld wordt benut in Levend Landschap.

5.2. Een gebiedsplan op pilot-schaal

Binnen peiler 2 van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) zijn mogelijkheden ontwikkeld om als collectief opdrachten aan te nemen voor het uitvoeren van groene en blauwe diensten. Het ministerie van EZ omarmt deze gedachte en hecht veel belang aan de rol van de streek. Dit met als doel een grotere effectiviteit, meer efficiëntie en meer gebruik maken van lokale energie en kennis. Collectieven kunnen diensten aanbieden door gebiedsoffertes uit te brengen.

In het Westerkwartier treedt de coöperatie op als integraal gebiedscollectief. Gezien de urgentie (verval van landschap) wil zij op korte termijn ervaring opdoen met het uitbrengen van gebiedsoffertes. In dit geval specifiek gericht op landschapsonderhoud.

Voor het Westerkwartier wordt op termijn door de gebiedscoöperatie één beheerplan opgesteld waarvoor één offerte wordt uitgebracht voor herstel en regulier beheer van het landschap. In eerste instantie gaat het om een aanbieding voor 100 km landschapselementen/singels. Achterstallig onderhoud, verleggen van singels, nieuwe aanplant en regulier onderhoudswerk maken daar onderdeel van uit.

In het beheerplan staat omschreven:

- Situatie nu, gebiedsdekkende inventarisatie met de staat van de opstanden, vereist onderhoud en tijdstip van onderhoud
- Jaarplanning 2013 – 2018 klein onderhoud en eindkap in het deelgebied
- Vereist onderhoud op jaarbasis
- Daarbij een prognose van de hoeveelheid vrijkomend stamhout en snippers
- Potenties voor ontwikkeling van extra landschappelijke / ecologische waarde
- Kosten en ruimtebeslag van laatstgenoemde

De taakverdeling bij uitvoering van het plan is de volgende:

Algemeen: Binnen de gebiedscoöperatie wordt gewerkt op basis van partnerschap. Daarbij worden de taken verdeeld op basis van ieders kernkwaliteiten.

- De provincie Groningen bepaalt het beleid en stelt de kaders
- Binnen de gebiedscoöperatie brengt elk van de partijen (particulier, overheid, terreinbeheerders) landschapselementen in

- In opdracht van de gebiedscoöperatie wordt in het kader van Levend Landschap door Landschapsbeheer een beheerplan gemaakt voor inrichting en beheer
- De gebiedscoöperatie regelt het gebiedsproces en de werving van kilometers particulier landschap, hierbij speelt richting boeren de vergroening van het GLB een grote rol.
- In het stimuleren van draagvlak, geven van voorlichting en het aan de man brengen van de collectieve aanpak spelen de agrarische natuurverenigingen een grote rol.
- Landschapsbeheer levert de ecologische expertise voor de uitvoering.
- Ook de inzet van mensen met afstand tot de arbeidsmarkt kan door Landschapsbeheer worden geregeld op grond van de jarenlange ervaring daarmee.
- Het onderhoud wordt uitgevoerd door aannemers, Landschapsbeheer en/of een onderhoudsploeg uit de streek. Een combinatie van deze partijen ligt het meest voor de hand.

Gebiedscoöperatie verenigt economie en maatschappij

De gebiedscoöperatie is levert meer dan een gewone aannemer. Een aannemer levert onderhoud van landschap tegen een bepaalde prijs. De gebiedscoöperatie levert onderhoud van landschap tegen een scherpe prijs maar borgt bovendien:

- Betrokkenheid van de streek
- Inzet van sociale arbeidsvoorziening
- Stoken op streekhout
- Een herwaardering van landschapselementen door boeren en burgers

Voor burgers is de sociale cohesie door samen in het landschap te werken heel belangrijk. Voor boeren is het de 'licence to produce' en een passende manier om voor te sorteren op de vergroening van het GLB.

Hoewel de betrokkenheid van de overheid cruciaal is om ervoor te zorgen dat de gebiedscoöperatie zich kan ontwikkelen als 'maatschappelijk bedrijf' is het noodzakelijk de streek zelf de ruimte te geven om vorm te geven aan de aanpak.

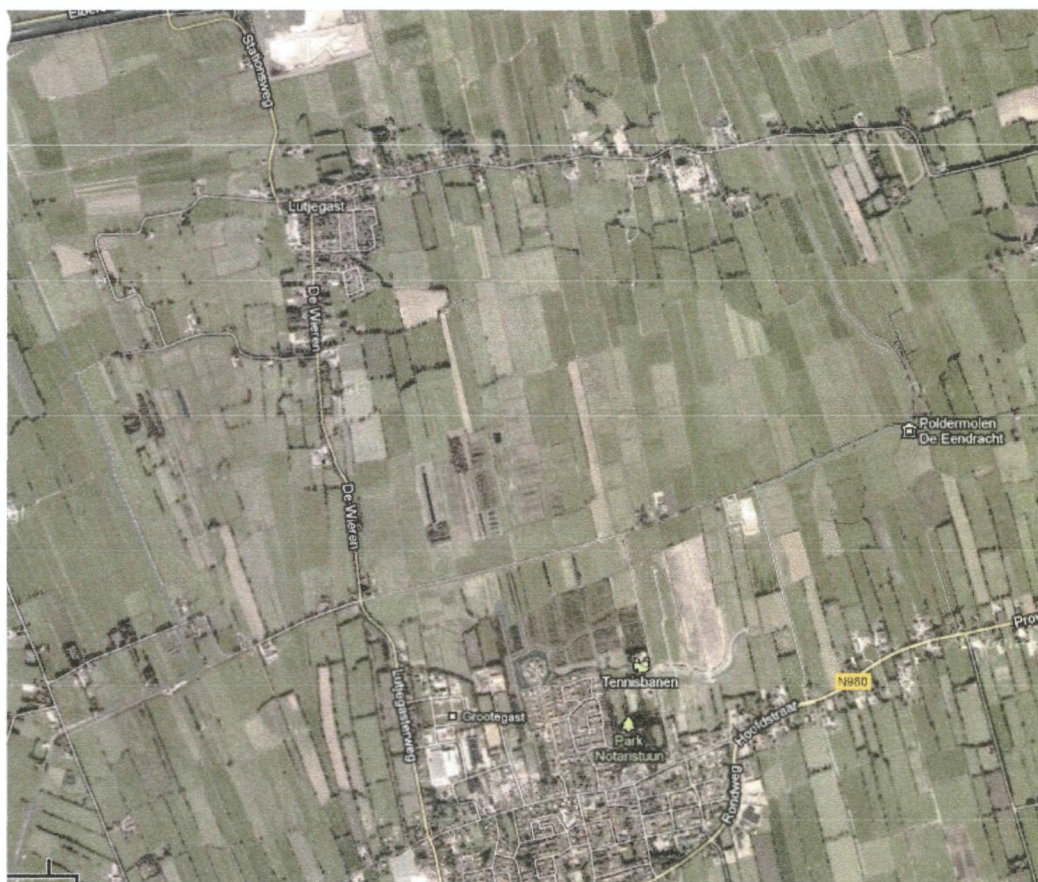
Uitvoering op korte termijn

Zoals gezegd maakt de gebiedscoöperatie een beheerplan voor 100 km landschapselementen en brengt een offerte uit voor het beheer in de komende twee jaren.

Voor de korte termijn hebben betrokken partijen de volgende gebieden op het oog:

- Duisterburen, Bombay, De Baak, Abel Tasmanweg
- Pasop, Driepolders

Beide gebieden kennen een afwisseling van reservaat- en landbouwgebied en gemeentelijke eigendommen. Ook zijn in beide gebieden interessante gebiedsprocessen aan de gang.

Duisterburen, Bombay, De Baak, Abel Tasmanweg

Pasop, Driepolders

Vermelde twee deelgebieden omvatten samen ca. 50-60 kilometer landschapselementen die aangepakt worden. In overleg met betrokken partijen zal een derde (eventueel vierde) deelgebied toegevoegd worden.

5.3. Een nieuwe regeling voor beheer

Op deelgebiedsniveau wordt een beheerplan opgesteld en een offerte uitgebracht. Dit is goed en waardevol om “aan het werk te komen”. De ambitie van de gebiedscoöperatie is groter. Zij wil een officiële regeling voor collectief beheer op gebiedsniveau. Daarvoor wordt gekeken naar de regelingen voor collectief beheer zoals die in het weidevogel- en akkervogelbeheer sinds 2010 in de praktijk worden toegepast. Op het vlak van landschapsonderhoud wil de gebiedscoöperatie een stap verder gaan.

Handelingsvrijheid voor de streek

Van de overheid vraagt de gebiedscoöperatie handelingsvrijheid. Niet langer wil zij verantwoordelijk zijn per boom en per vierkante meter. Zij wil opdrachten aannemen in termen van kilometers singels van goede kwaliteit. Deze kwaliteit is omschreven in het Raamwerk Houtsingel hoofdstructuur Westerkwartier 2005.

Een nieuwe, eenvoudiger aanpak is noodzakelijk. De huidige regelingen worden in het Westerkwartier ervaren als ver weg bedachte regeltjes die veel werk en frustratie opleveren. In financiële zin “tientjeswerk”. Alleen via een eenvoudige collectieve aanpak is de bureaucratie terug te dringen. Alle bewoners van het gebied hebben belang bij een begrijpelijke goede regeling die zij samen met hun streekgenoten kunnen uitvoeren.

Deze regeling wordt, in constant overleg met provincie Groningen, ontwikkeld in het kader van Levend Landschap. Een begrijpelijke en goede regeling gaat uit van:

- Beschikbare overheidsmiddelen worden beschikbaar gesteld
- Gebiedscoöperatie maakt een begroting / uitvoeringsplan op jaarbasis
- Afrekening op basis van geleverde prestatie
- Maximaal 12% overhead voor gebiedsproces en administratie

Het ontwikkelen van de nieuwe regeling wordt intensief gevoed met de kennis en ervaring van de partijen in het veld. Verder zal een beroep worden gedaan op het onderwijs dat participeert in de coöperatie. Primair ligt de verantwoordelijkheid voor de nieuwe regeling bij provincie Groningen. Daarmee zal veel overleg zijn.

Bij afronding van Levend Landschap kan een voorstel voor een landelijke regeling collectief landschapsonderhoud in IPO-verband worden besproken en vastgesteld.

6. Begroting

De gebiedscoöperatie brengt, door middel van het projectplan Levend Landschap, een offerte uit voor werving, herstel en onderhoud van 100 kilometer singels die op dit moment niet onder beheer liggen. Gedurende de twee projectjaren worden betreffende landschapselementen zodanig opgeknapt en beheerd dat bij oplevering sprake is van een situatie die aansluit bij het streefbeeld.

Aanvullende eenmalige activiteiten bestaan uit actieve werving, optimaliseren van het werken met beheerplannen per gebied (clustering), uitwerken van een nieuwe regeling voor collectief beheer en operationeel maken van een gesloten keten voor de verwaarding van hout in het Westerkwartier.

BEGROTING doel	Activiteiten en Kosten over de eerste 2 jaren (oogst in winter '13-'14 en '14-'15)*		Totaal in € Excl. BTW
1. Werving deelname <i>Dit gaat voor het grootste deel om eenmalige ontwikkelkosten</i>	Oprichting van gebiedscoöperatie Westerkwartier en communicatie met het gebied.	In het kader van Leader project "Oprichting Gebiedscoöperatie"	--
	Eén op één werven, bijeenkomsten in groter verband en keukentafel/dorpshuis.	56h * 75 = 4.200 200h * 30 = 6.000 Materiële kosten = 2.750 (externe kosten)	12.950
2. Beheerplannen en opstellen <i>Dit gaat voor het grootste deel om eenmalige ontwikkelkosten.</i>	Ontwikkeling van de organisatie en het opstellen van het beheer/werkplan	Begeleiding inventarisatiewerk (door studenten AOC/VHL), 80h* 75 = 6.000 Opstellen beheer- en inrichtingsplannen deelgebieden i.s.m. het onderwijs = 25.000 Aanvullend veldwerk en overleg met boeren/particulieren 200h * 30 = 6.000	37.000
3. Uitvoering	Werkvoorbereiding, vergunningen, overleg deelnemers	50 uur a 75 = 3.750 100 uur a 45 = 4.500 100 uur a 30 = 3.000	11.250
	Beheer 100 kilometer, 2 jaar € 0,90 per meter per jaar totaal voor 2 jaar beheer	100.000x2x€ 0,9=€ 180.000	180.000
	Administratie en verantwoording,	12 % maakt deel uit van	--

	Registratie, verwerking en financiën	aangenomen werk beheer	
<i>Eenmalige investering</i>	Onderzoek ecologie en biodiversiteitswaarden	Begeleiding van een serie van minimaal drie afstudeeropdrachten (VHL/WUR) vanuit de gebiedscoöperatie 3 * 40h * 75 = 9.000 Bijkomende materiële kosten en onkostenvergoedingen 3 * 2.000 = 6.000	15.000
4. Regeling <i>Eenmalige investering</i>	Ontwikkeling en uitwerking nieuwe regeling voor collectief landschapsbeheer. - Onderzoek beschikbare voorbeelden - Opstellen regeling - Uitwerken borgingssystematiek - Toetsing Brussel - Vaststellen beleidskader - Vaststellen handelingsvrijheid gebied Overleg en werkbijeenkomsten instanties / veldexcursies	Uren overheid (geschat 0,4 fte gedurende 1,5 jaar) maken wel deel uit van het project maar zijn niet "op geld gezet" 220 uur x € 75,- = € 16.500,- 200 uur x € 30,- = € 6.000,- Inkoop juridische expertise 50 uur x € 100,- = € 5.000,-	27.500
5. Verwaarden <i>Eenmalige investering</i>	Onderzoek energiewaarden en activeren van lokale ketens, opstellen van overeenkomsten	Ontwikkeling van kennis gebeurd in NEND 1 + 2 Toepassen gesloten keten stoken op streekhout. Aanloopkosten voor plan, investering, organisatie en aanloopverliezen/risico.	-- 30.000
Projectleiding en eindverantwoording 10%		0,10 x 313.700	31.370
totaal			€ 345.070

* Te hanteren tarieven: Onkostenvergoeding bestuur ANV € 30, - tarief voorman € 45,- tarief projectleider / inhoudelijk specialist € 75,-

Toelichting op de uitvoeringskosten:

Ten aanzien van het plaatsen en herstellen van rasters wordt de verantwoordelijkheid bij de eigenaren gelegd. De standaard is een werkwijze waarbij de eigenaar, daar waar vee loopt, zelf zorgt voor een afdoende bescherming van de singels tegen beschadiging door vraat. Dit kan binnen de huidige regelingen ook door middel van een eenvoudig nylon stroomdraadje.

Op grond van een realistische inschatting en een ondernemende houding neemt de gebiedscoöperatie het herstel en beheer van genoemde 100 km aan voor € 0,90 per meter / jaar incl. snipper- en administratiekosten. Geldend SNL-tarief is op dit moment € 0,98 per meter / excl. administratiekosten. Deze scherpe aanbieding kan worden gedaan onder de voorwaarde dat de verwaarding van het vrijkomende hout door de gebiedscoöperatie gebeurt.